

Небојша Брадић

ЈУЧЕ, ДАНАС И МАЛО СУТРА

Одрастање у Буђењу пролећа

Убиство и самоубиство младих људи у драми Буђење пролећа шокира. Али, шта је са онима који преживљавају?

Ако поставимо драму Франка Ведекинда на почетак двадесетог века – млади људи су убијани у Великом рату и то је названо хероизам. Херојем је проглашаван и онај који је успео да изврши историјско убиство. Његово име се памтило заувек, док је онај који промашио падао у историјски заборав. Зигмунд Фројд је приметио да велики ли-

кови на позорници привлаче управо због њихове аморалности. Фридрих Шилер је написао драму о убици Виљему Телу, националном хероју Швајцарске. Гаврило Принцип је после Сарајевског агентата проглашаван за јунака, монструма, терористу – све у зависности од угла гледања.

Може ли друштво да опстане ако нема хероје? Кад је Кенеди без употребе нуклеарног оружја изашао из кубанске кризе, поједини официри америчке војске су жалили. У току ратова трговцима гвожђем који су јурили

за профитом и радницима који су саботирали ратну опрему суђено је као велеиздајницима. Морална и патриотска вредност ових чиновца свакако нису биле на истој ваги. Како Ниче примећује: Авај, разум, озбиљност, власт над афектима, та читава туробна ствар која се назива размишљањем, сва та преимућства и украси човека: како ли су скуппо наплаћени! Колико ли крви и грозоте лежи у темељу свих „добрих ствари“!

У тренутку кад је написан, Ведекиндов комад је забрањен за извођење. Пре 120 година ова драма је вређала грађанска осећања и потпала је под удар цензуре. Времена су се променила и Буђење пролећа се игра широм света, чак је послужило као основа за бродвејски мјузикл. На питања да ли је постоји државна цензура, свака влада ће одговорити одречно. Међутим, док је у прошлости функционисање државне безбедности зависило од њене способности и опремљености да контролише непријатеља, данас она постоји да контролише сопствену армију, полицију и соп-

ствене грађане. Томе служе и механизми цензуре.

Шта се у том „врлом новом свету“ десило са јунацима грађанског друштва? Уместо њих, добили смо замену у виду гламуризације религиозног, патриотског и поштованог ТВ јунака. Јер, како би другачије културно унижени могао да имитира активности хероја, него да остварује илузију херојског избора укључивањем даљинског управљача.

Буђење пролећа није застарело. Ова драма постаје много важнија у времену када армије постају све јаче, затвори и бомбе све већи, начини за успостављање дисциплине све разуђенији. Циљ образовања јесте да заустави људе да постављају питања. То је основа и савременог потрошачког друштва: трошите и не питајте шта или где или зашто у својим захтевима за више свега. Много је лакше заменити огољену силу са конзумеристичким захтевима. Разлика између Ведекиновог и нашег друштва само је у техници.

Одрасли у Буђењу пролећа су опасни. Они злостављају и уништавају своју децу. Они су

типични ауторитарни људи, љигави зомбији према онима који су изнад њих и ускогрудни тирани за оне који су испод њих. Ако господари издају налог да треба експлоатисти или уклонити оне који су испод њих, зомбији извршавају наређења. Такве личности су слуге фашизма које омогућавају ратове. Ако нису узроци, они су средства.

Држава и трговина су постале једна међудејствена машина која мора да ради по сваку цену. Једини циљ јесте омогућити да се машина креће. Примери су свуда унаоколо: зашто радник и отац прави бомбе које ће бити бачене на децу другог радника и оца? Суд је једноставан – шта би друго радио? Радник мора да обавља посао који ради или ће његова породица живети у сиромаштву које проузрокује злочин, породично насиље, пијанство, недовољно образовање, интелектуалну стагнацију и друштвену изолацију. Он је принуђен да поступа неморално и награђен је зато што то ради јер нема никаквих демократских одговорности за сопствени живот. Одговори

су препуштени онима који покрећу тотал-машину.

Морална одговорност је замењена техничком одговорношћу, неком врстом категоричког императива. Али, и Трећи рајх је имао сопствени категорички императив – поступајте тако да би се Вођа, уколико би знао ваше поступке, сложио са њима. Иронично гледајући, они којима је одузета демократска одговорност за своје чињење су управо ти који најчешће инсистирају да тотал-машина ради по сваку цену – то је једина сигурност коју они имају.

Многи млади људи имају исти егоизам као њихови родитељи и готово исту бруталност, можда не баш сасвим исту, зато што су њихови нагони још увек неприкривени лажном моралношћу. Они су научени лажима: њима је речено да живе у демократији, да живот има значење и циљ, да се њихова дела рачунају и да због тога они треба да пазе шта раде. Међутим, деца која иду у неугодне школе и живе у сивим градовима и ружним предграђима унапред знају да неће имати никакву демократску одго-

ворност за будућност сопствених породица. Због тога они не желе да изучавају културу која им је понуђена.

Образовни систем је у колапсу – јер покушава да научи децу мртој култури, мртој религији и мртвим друштвеним митовима. Због тога млади прихватају културу „изван закона“. Та „романса ризика“ је једина култура која је отворена за њих и води ка још већем насиљу. Култура „изван закона“ цвета у нашим градовима и то може бити озбиљан знак упозорења: млади људи су боље судије реалности него што су то одрасли.

Тешко је замислити како је то изгледало када је за време Хладног рата. Берtrand Расел, један од водећих мислилаца XX века, могао да каже премијеру који хоће да наоружа Велику Британију нуклеарним оружјем да је веће зло од Хитлера. Данас су могуће још већа насиља власти која остају без одговора интелектуалне елите. Порасли смо као дебелокошци и научили смо да живимо са нечим што нам је до јуче изгледало незамисливо. Живели смо у глупој, непопустљивој

паници, врсти одбројавања до Судњег дана.

Сада се уместо Хладног рата води Црни рат. Чини се да Црни рат лагано избија из земље, полако стварајући облак у којем вребају економске пропасти и пиратерија банкара, еколошка катастрофа, фанатизам и терор, илегална емиграција и ексоодус, као и мржња према демократији која је такође и мржња према комшијама. Хладни рат се водио око тога какву би то будућност требало да имамо, док се Црни рат води око прошлости. Он је проузрокован у прошлости када су, са фаталном ароганцијом, моћне земље експлоатисале слабије и рањивије земље – тако да се сада греси очева преносе на децу. И Црни рат је сам по себи у прошлости: он говори језиком прошлости и жели да установи њене институције. Али, он не може да се врати у прошлост, као што ни источноевропски комунизам није могао да изгради будућност.

Када је Ведекинд писао Буђење пролећа, он није знао да се његов свет суочава са катастрофом. Ми знамо да наш свет упра-

во то чини. Требало би да боље разумемо претеће опасности, све могућности које су пред нама, као и краткоћу времена. Време више није стари човек са белом брадом, штапом и светиљком. То је дете које плаче и вуче своју мајку за рукав како би га она подигла и понела са собом.

